

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ

> Γενικά:

Οι ετερόπτωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονόματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος (ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, αριθμητικό) και βρίσκονται σε διαφορετική από αυτό πτώση. Δηλώνουν τη σχέση μεταξύ προσδιοριζόμενου και προσδιορισμού και βρίσκονται σε μια από τις πλάγιες πτώσεις, γενική, δοτική, αιτιατική.

> Σε γενική

Κτητική, π.χ. Ὁ ἀγρὸς τοῦ Περικλέους.

Δημιουργού, π.χ. Νόμοι Δράκοντος.

Διαιρετική, π.χ. Οἱ νέοι τῶν ὀπλιτῶν.

Υλης, π.χ. Στέφανος δάφνης.

Περιεχομένου, π.χ. Τὸ πλῆθος τῶν Πλαταιῶν.

Ιδιότητας, π.χ. Ἀνὴρ μεγίστης ἀρετῆς.

Αξίας ή τιμήματος, π.χ. Θυσία δύο ταλάντων.

Αιτίας, π.χ. Ὑπόδικος κλοπῆς.

Υποκειμενική, π.χ. Μετὰ τὴν εἰσβολὴ τῶν Πελοποννησίων.

Αντικειμενική, π.χ. Κρίτων ἦν Σωκράτους ὁμιλητής. (συναναστρεφόταν)

Συγκριτική, π.χ. Ἡ ἀρετὴ σεμνοτέρα τῆς κακίας ἐφαίνετο.

Αναφοράς (σπανίως, με επίθετα) , π.χ. Ἄλλὰ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάττων λόγος (μτφρ. Για τους άλλους έχει μικρότερη σημασία ο λόγος).

Επεξηγηματική, π.χ. Ἡ πόλις τῆς Ἀντιοχείας.

* Επισημάνσεις

1. Η γενική κτητική συνήθως εξαρτάται από επίθετα που δηλώνουν συγγένεια, φιλία, ή έχθρα (λ.χ. οἰκεῖος, συγγενής, κοινός, ἱερός, ξένος, φίλος, ἐπιτήδειος, εὔνους, ἐχθρός, πολέμιος, ἴδιος κ.ά.) και από αφηρημένα ουσιαστικά (λ.χ. ἀνδρεία, εὐσέβεια, σωφροσύνη, πραότης κ.ά.).

2. Η γενική του δημιουργού συνήθως εξαρτάται από ουσιαστικά όπως: νόμος, ἔργον, λόγος, κατόρθωμα, ἔπος κ.ά.

3. Η γενική διαιρετική προσδιορίζει κυρίως λέξεις που δηλώνουν ποσό ή αριθμό και συχνά επίθετα υπερθετικού βαθμού, καθώς και επίθετα και αντωνυμίες ουδετέρου γένους. Δηλώνει ένα σύνολο, μέρος του οποίου είναι το προσδιοριζόμενο ουσιαστικό. Συνήθως εξαρτάται από λέξεις που φανερώνουν: α) αριθμό ή ποσό, β) επίθετα ή επιρρήματα υπερθετικού βαθμού, γ) ονόματα τόπων και πόλεων.

4. Η γενική του περιεχομένου συνήθως εξαρτάται από περιεκτικά ή περιληπτικά ουσιαστικά όπως: ἀγέλη, πλῆθος, ἔθνος, δῆμος, βουλή, λαός, ὄχλος κ.ά.

5. Η γενική της ιδιότητας φανερώνει ηλικία, το βάρος, το μέγεθος, την κοινωνική τάξη ή οποιοδήποτε άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του όρου που προσδιορίζει. Συχνά μπορεί να συνοδεύεται από ποσοτικό επίθετο ή αριθμητικό.

6. Η γενική της αξίας συνήθως εξαρτάται από: α) επίθετα όπως: ἄξιος, ἀνάξιος, ἀντάξιος, ἀξιόχρεως, ὠνητός (αγοραστός), τίμιος, ἄτιμος κ.ά., β) επιρρήματα που με τη ίδια ρίζα όπως: ἀξίως, ἀναξίως κ.ά.

Προσοχή! Η γενική που εξαρτάται από τα επίθετα ἄξιος, ἀνάξιος και αναφέρεται σε πρόσωπα ονομάζεται γενική αντικειμενική και όχι της αξίας. Π.χ.: Περικλῆς ἄξιος μεγίστων τιμῶν ἦν.

7. Η γενική της αιτίας συνήθως εξαρτάται από: α) ουσιαστικά και επίθετα δικανικά όπως: δίκη, γραφή, ἔγκλημα, κλοπή, ἀγών, αἴτιος, ἀναίτιος, ἔνοχος, ὑπόλογος κ.ά., β) ουσιαστικά και επίθετα που εκφράζουν ψυχικό πάθος όπως: φόβος, οργή, λύπη, τάλας, εὐδαίμων κ.ά.

8. Η γενική αντικειμενική συνήθως εξαρτάται από επίθετα ή ουσιαστικά που δηλώνουν: α) επιμέλεια, μνήμη, επιτυχία, εμπειρία, συμμετοχή και τα αντίθετά τους: ἐπιμελής, ἐπιτυχής, ἔμπειρος, ἄπειρος, μέτοχος, κ.ά., β) φειδώ, αρχή – εξουσία, στέρηση και τα αντίθετά τους: φειδωλός, κύριος, ἄρχων, κενός, γυμνός κ.ά., γ) χωρισμό και απομάκρυνση, διαφορά, σύγκριση: μόνος, ἔρημος, διάφορος, ἄλλος κ.ά.

9. Η γενική συγκριτική εξαρτάται από: α) επίθετα συγκριτικού βαθμού, β) λέξεις με συγκριτική σημασία, όπως: *πρότερος, δεύτερος, ἕτερος, τόσος* κ.ά.

Προσοχή! Η γενική που προσδιορίζει υπερθετικό βαθμό θα χαρακτηριστεί συγκριτική, εάν ο α' όρος σύγκρισης δεν περιλαμβάνεται σ' αυτά που δηλώνει η ίδια, και διαιρετική, εάν ο α' όρος σύγκρισης περιλαμβάνεται σ' αυτά που δηλώνει η ίδια.

π.χ. *Ὁ πόλεμος ἔσται ἀξιολογώτατος τῶν προγεγενημένων* (η γενική *προγεγενημένων* που προσδιορίζει το υπερθετικού βαθμού επίθετο *ἀξιολογώτατος* είναι συγκριτική, γιατί ο μελλοντικός πόλεμος δεν περιλαμβάνεται στους προηγούμενους, οι οποίοι δηλώνονται με τον β' όρο σύγκρισης).

π.χ. *Ναυμαχία αὕτη μεγίστη δὴ τῶν πρὸ αὐτῆς γεγένηται* (η γενική *τῶν πρὸ αὐτῆς* που προσδιορίζει το υπερθετικού βαθμού επίθετο *μεγίστη* είναι διαιρετική, διότι η συντελεσμένη ναυμαχία συμπεριλαμβάνεται σε εκείνες που διεξήχθησαν κατά το παρελθόν, σε εκείνες δηλαδή που δηλώνονται από τον β' όρο σύγκρισης).

10. Η γενική της αναφοράς είναι σπάνια.

➤ Σε δοτική

Αντικειμενική, π.χ. *Ἐπραττεν ἀκόλουθα τούτοις.*

Αναφοράς, π.χ. *Κλέαρχος ἀδύνατος ἦν τῷ σώματι.*

* Επισημάνσεις

1. Η δοτική αντικειμενική εξαρτάται από επίθετα ή ουσιαστικά που δηλώνουν: α) φιλική ή εχθρική διάθεση: *ἐχθρός, ἐνάντιος, πολέμιος*, κ.ά., β) ευπείθεια ή υποταγή: *πιστός, ὑπήκοος* κ.ά., γ) ακολουθία ή διαδοχή: *ἐπόμενος, διάδοχος* κ.ά., δ) ταυτότητα ή ομοιότητα: *παραπλήσιος, ἀνόμοιος, ὅμοιος* κ.ά. ε) το αρμόζον, το πρέπον: *ἀρμόδιος, ἀνάρμοστος, ἀπρεπής* κ.ά.

2. Η δοτική της αναφοράς εξαρτάται από επίθετα, όπως: *ἀσθενής, δεινός, καλός, ἰκανός, ἰσχυρός, φοβερός, ταχύς* κ.ά.

➤ Σε αιτιατική

Αναφοράς, π.χ. *Κινάδων ἦν νεανίσκος τὸ εἶδος.*

* Επισημάνσεις

1. Συχνές αιτιατικές της αναφοράς είναι: *τὸν ἀριθμόν, τὸ βάθος, τὸ εὔρος, τὸ μέγεθος, τὸ μῆκος, τὸ πλῆθος, τὸ ὕψος* κ.ά.

Λίγη εξάσκηση...

1. Να επιλέξετε την απάντηση που δηλώνει το σωστό είδος της γενικής σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις.

α. *Ὁ ἄπειρος γραμμάτων οὐ βλέπει βλέπων.*

α. διαιρετική, β. υποκειμενική, γ. αντικειμενική, δ. κτητική.

β. *Οὗτος ἐτίμα τὴν μητέρα ἧττον (= λιγότερο) ἐμοῦ.*

α. ιδιότητας, β. ὕλης, γ. αντικειμενική, δ. συγκριτική.

γ. *Νόμοι Σόλωνος.*

α. διαιρετική, β. ιδιότητας, γ. του δημιουργού, δ. κτητική

δ. *Ἡ ἀγορὰ μεστή ἦν ἵππων.*

α. κτητική, β. αντικειμενική, γ. περιεχομένου, δ. ιδιότητας.

2. Να εντοπίσετε και να χαρακτηρίσετε τους ετερόπτωτους προσδιορισμούς στα παρακάτω παραδείγματα.

1. *Ἐγὼ δ' [...] οὔτε ποσὶν εἶμι ταχύς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.*

2. *Συνεβάλλοντο [...] ναῦς δὲ πλείους τῶν ἄλλων συμμάχων.*

3. *Τὸ πλῆθος τῶν νεῶν.*

4. Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ.
5. Μέτοχός ἐστι τοῦ φόνου.
6. Ἀπέχουσα τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμίσεος ἡμέρας.
7. Ἀμέτοχος τῷ πολέμῳ ἐστί.
8. Διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων.
9. Τίς ἀνθρώπων οὐκ ἂν ἐδάκρυσεν;
10. Τὴν παλαιὰν ἀρετὴν τῶν προγόνων.
11. Ἐξήκοντα τάλαντα ἀσήμου ἀργυρίου.
12. Διηγῆσομαι ὑμῖν τοὺς ἄθλους τοῦ Θησέως.